

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Burchardi VVormaciensis Ecclesiae Episcopi,
Decretorum Libri XX. ex Consiliis, & orthodoxoru[m]
patru[m] Decretis, tum etiam diuersaru[m] nationum
Synodis, ceu loci communes congesti, in quibus ...**

Burchardus <Wormaciensis>

Parisiis, 1549

Liber XV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10722

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMACI.

ensis Episcopi, de Laicis, Decretorū

Liber XV.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Laicis omnis conditionis tractatio instituitur, tam de iis qui præsunt, vt Imperatoribus, regibus, principibus, quàm his qui horum imperio subiecti sunt.

Episcopi cum impositam à Deo sibi curam in populis habeant, pauperum oppressores non ferant. Cap. I.

*Ex cōcil.
Toletan.
5. ca. 32.*

Episcope in protegendis populis ac defendendis, impositam à deo sibi curam non ambigant. Ideoq; dum conspiciunt iudices, ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant: & si contempserint emendare, anathematizentur.

De illis qui in episcopis prædam fecerint. Cap. II.

*Ex cōcil.
Carthag.
cap. 8.* **V**T si quis quemlibet expoliauerit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicetur.

Vt episcopi potestates admoneant, vt pauperes non opprimant. Cap. III.

*Ex cōcil.
Aurelia.
cap. 4.* **V**T iudices aut potestates, qui pauperes opprimunt, commoniti à pontifice suo non emendauerint, excommunicentur.

De eadem re. Cap. IIII.

*Ex cōcil.
Mogūti.
cap. 8.* **V**T episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, & gubernare, atque dispensare, secundum canonum auctoritatem. Volumus vt laici in eorum ministerio obediant episcopis ad regendas Ecclesias, viduas & orphanos defendendos, & vt obedientes sint ad eorum Christianitatem seruandam, & Episcopi eorum

sentientes comitibus, & iudicibus ad iustitias faciendas, & vt nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque periurium, aut per præmium lex iusta in aliquo deprauetur.

De secularibus Ecclesiam vel clericum iniuste calumniantibus. Caput V.

SI quis secularium pro calumnia Ecclesiam aut clericum *Ex concil. Agathē, cap. 32.* fatigare tentauerit, & eiectus fuerit, ab Ecclesiæ limitibus, & catholicorum communione, nisi dignè pœnituerit, arceatur.

Ve contemptores canonum excommunicentur. Caput VI.

VT laici contemptores canonum excommunicentur: *Ex concil. Carthag. cap. 15.* clerici honore priuentur.

De præuaricatoribus diuinarum legum. Cap. VII.

SI quis publicus diuinæ legis præuaricator, vel pro manifestis criminibus sanctorum canonum contemptor repertus fuerit, ac sanctorum patrum constitutionibus conuictor, & si monitionibus episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur. *Ex concil. apud Laurentiacum, cap. 10.*

Quod non liceat Imperatori, vel cuiquam potentum, aliquid agere contra diuinum mandatum. Caput VIII.

Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quicquam quo Euangelicis propheticisq; seu apostolicis regulis obuietur, agere. Iniustum enim iudiciū, & diffinitio iniusta, regio metu, vel iussu à iudicibus ordinata non valeat: nec quicquam quod contra Euangelicā & propheticā, aut apostolicā doctrinam, constitutionemq; eorum siue sanctorum patrum actum fuerit stabit: & quod ab infidelibus aut hæreticis factum fuerit, in uino cassabitur. *Ex decret. Adriani papa. ca. 16.*

Vi nemo contra canones esse præsumat. Cap. IX.

VT constitutiones contra canones & decreta præsumptum Romanorum, vel bonos mores nullius sint momenti. *Ex concil. Triburi. cap. 10.*

Ex decr. Pij papa, cap. 3. **L** De imperatoria lege. Cap. X.
 Ex imperatorum non est supra legem Dei, sed subter.
Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi, laici non intersint. Cap. XI.

Ex cõcil. Cabillon. cap. 6. **Q** Vando ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quando regularia examinantur, neque aliquos laicos interesse nisi religiosos oportet: & nisi hos tãtũmodo, qui in propria appellantur persona.

Vel laici in synodo, nisi clericis iubentibus, docere non audeant. Cap. XII.

Ex concil. Carthag. cap. 118. **L** Aici in synodo presentibus clericis, nisi ipsis iubentibus, docere non audeant.
Vt populus sit docendus, non sequendus. Cap. XIII.

Ex decr. Celesti. papa, ca. 22. **D** Ocendus est populus, non sequendus: nos quæ si nesciunt quod liceat, quidve non liceat commoneat, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram canonicam minimè de futuram.

De illo qui contra decretum episcopi venerit. Caput XIII.

Gregor. dicit. **S** I quis venerit contra decretum episcopi, ab Ecclesia abiciatur.
Admoneatur imperator, vt consuetudinis apostolicæ se dis obtemperet. Cap. XV.

Ex decr. Anast. papa. **I** llud verò peculiarius pro amore imperij vestri, & beatitudine quam consequi poterit regnum, pro apostolico officio prædicamus, vt sicut decet, & spiritus sanctus dicitur, monitis nostris obedientia præbeatur, vt bona omnia vestra respublica consequatur, sicut in Exodo promittitur. Si audieris vocem domini Dei tui, & quæ placent fueris coram eo, & obedieris præceptis eius, & custodieris omnem iustitiam eius, omnem infirmitatem quam importavi Aegyptiis, non importabo in te. Ego enim sum dominus, qui saluum facio te. Et illic iterum tuba potentissimi canitur: Et nunc Israël, quid dominus Deus tuus postulat à te aliud, quàm vt timeas dominum Deum tuum, & ambules in omnibus viis eius, & diligas eum, & seruias domino

Deo tuo ex toto corde, & ex tota mente tua? Custodi præcepta domini Dei tui & iustitias, quas ego mandabo tibi. Hac me suggerentem frequentius, non spernat pietas tua, ante oculos habens domini in Euangelio verba: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Nam & Apostolus concinens saluatori nostro, ita loquitur: Quapropter qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum suum sanctum in nobis. Pectus clementiæ vestræ, sacrarium est publicæ fœlicitatis, ut per instâtiâ vestram, quam velut vicarium præsidere iussit in terris, Euangelicis, apostolicisque præceptis non dura superbia resistatur, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera, compleantur.

Generalis admonitio regum. Cap. XVI.

Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ potestatis impendat: quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, ut bona quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superno beneficio restaurentur. Et ideo gloriôsè fili eam, quam accepisti diuinitus, gratiam sollicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina: zelum rectitudinis tuæ, in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequens, sanorum ædificia euerte. Subditorum mores in magna vitæ mundicia exhortando, terrendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando, ædifica, ut illû retributorem inuenias in cœlo, cuius nomê atq; cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen, etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem queritis, & reseruatis in gentibus. Sic enim Constantinus quondam piissimus imperator, Romanâ rempub. à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo nostro Iesu Christo secum subdidit, seq; cum subiectis populis tota ad eum mente conuertit. Vnde factum est, ut antiquorû principum nomen, suis vir ille laudibus vinceret, & tâto in opinione præcessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem vnius Dei, patris, & filij, & spiritus sancti, regibus ac populis sibimet

*Ex regist.
ad Adil-
bercû re-
gē Fran-
corum,
ca. 264.*

subiectis festinet infundere, vt antiquos gentis suae reges laudibus ac meritis transeat: & quanto in subiectis sua etiam aliena peccata deterferit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen superior fiat. Praeterea scire vestram gloriam volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis domini omnipotentis agnoscimus, praesentis mundi iam terminus iuxta est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit sine finiri. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet quae antea non fuerunt, videlicet immutationes aëris, terroresque de caelo, & contra ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiae, terrae motus per loca, quae tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequentes. Vos itaque si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco haec signa de fine seculi praemittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, & venturo iudici in bonis actibus inueniamur esse prepositi.

Alia admonitio principum. Cap. XVII.

*Ex regist.
ad Iustinum imperato.
Siciliae,
cap. 2.*

Quod lingua loquitur, attestatur conscientia: quod dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicatos multum dilexi, multumque veneratus sum. Ipsa nanque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exagebat, vt diligere etiam a nolente debuisset. Et cum vos venisset ad administrandam praeturam Siciliae, adirem, valde gauisus sum: & quia quandam inter vos & ecclesiasticos simulationem subreperere comperi, vehementissimè contristatus sum. Nunc verò quia, & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat, in tantum nos rectè diligere specialiter possumus, in quantum generalitati minimè nocemus. Vnde per omnipotentem dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuum posituri rationem sumus, vt eius respectum semper gloria vestra ante oculos habeat, & nunquam quodlibet, ex quo inter nos vel parua dissensio prouenire admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiam pertrahant. Quoniam fit vita breuis aspiciate, ad quem quandoque ituri estis iudicem, qui iudiciariam potestatem geritis, cogitate. S.

lertter ergo intuentum est, quod cuncta lucra hic relin-
quimus, & solas dispensatiuorum lucrorum causas, nobi-
scum ad iudiciū deportamus. Illa ergo nobis sunt commo-
da querenda, quæ nequaquam mors adimat, sed māsura in
perpetuum præsentis vitæ finis ostendat.

Item adhortatio principum. Cap. XVIII.

Si non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia *Ex reg.*
stantæ excellentiæ vestræ bellicorum actuum prospere *Gre. ad*
ritas eueniret, non summopere miranda fuerant, cum *Gennadiū*
sciamus hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse con- *Patriciū*
cessa. Sed cum futuras Deo largiente victorias non carna- *Exar-*
li prouidentia, sed magis orationibus præuenitis fit vt hoc *chū, cap.*
in stuporem veniat, quod gloria vestra non terreno con- *73;*
silio, sed Deo desuper largiente discedat. Ibi enim merito-
rum vestrorum loquax non discurrit opinio, quæ & bella
vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sangui-
nis, sed dilatandæ causa reipublicæ, in qua Deum coli con-
spicimus, loqueretur, quatenus Christi nomen per subdi-
tas gentes, fidei prædicatione circum quaque discurreret.
Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in
hac vita constituunt: ita & internorum ornamēta, ex cor-
de mundo procedentia, in futura vita cœlestium gaudio-
rum participatione glorificant.

*Qualiter studendum sit regibus, sacerdotum vel po-
puli peccata vlasci. Cap. XIX.*

CV, M scriptum sit, iustitia eleuat gentem, miseros au- *Ex reg.*
tem populos facit peccatum, tunc regnum stabiliri *Grego. ad*
creditor, cum culpa quæ cognoscitur, citius emendatur. *Brunihil-*
Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere *dam regi*
sine afflictione cordis nimia non valemus, ita quosdam *nam Frā-*
sacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuer- *corum,*
sari, vt & audire nobis obprobrium, & lamentabile sit *cap. 272.*
referre. Ne ergo postquam huius nequitia hucusque se
tetendit opinio, aliena prauitas aut nostram animam, aut
vestrum regnum peccari sui iaculo feriat, ardentem ad hæc
debemus vlascenda confurgere, ne paucorum fames, mul-
torum esse possit perditio. Nam causa sunt ruinæ populi,
sacerdotes mali. Quis enim pro populi peccatis se inter-

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

cessor obiiciat, si sacerdos qui exorare debuerat grauiora committat? Sed quoniam eos quorum hæc locutio est infirmi, nec sollicitudo ad requisitionem, nec zelus excitat ad vindictam: scripta ad nos vestra discurrant, vt personam præcipitis cum vestrae autoritatis assensu transmittamus, quæ vna cum aliis sacerdotibus hæc & subtiliter quærent, & secundum Deum debeat emendare. Nec enim dissimulanda sunt quæ dicimus: quia qui emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti conficiat. Prouidete ergo animæ vestrae, prouidete nepotibus quos cupitis regnare sæliciter, prouidete prouinciis, & prorsus quam creator noster manum suam ad ferendum excutiat, de correctione huius sceleris studiosissimè cogitate, ne tanto postmodum acrius feriat, quanto modo diutius & clementer expectat. Scitote autem quia magnum Deo nostro sacrificium placationis offeretis, si tanti labem facinoris, de vestris citius finibus amputatis. Datum die X. Calend. Iulij. Indiæ. quarta.

De eadem re. Caput XX.

*Ex re.
Gre. ad
Tenderi-
cum regē
Franco-
rum, cap.
273.*

EXcellentia vestrae index cordis epistola, quanta in vobis fulgeat cum regia potestate, prudentia, ita luculenti copia sermonis edocuit, vt dubium esse non valeat, quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationem nostram regiis animis, per laudis prædicamenta placuisse signastis, vt quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid Ecclesiarum reuerentiam, quicquid ad honorem pertinere cognoscitis sacerdotum, studiosè stant & velitis in omnibus custodire, iterata vos per vestram mercedem adhortatione pulsamus, vt congregari synodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia sacerdotibus vitia, & symoniacæ hæresis prauitatem, omnium episcoporum definitione damnari, atque à regni vestri amputari finibus, faciatis, nec plus illis per pecuniam obtinere, quàm præcepta dominica præcipiunt permittatis. Nam dum omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hæc in dandis honoribus & maximè ecclesiasticis vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni subiicitur, etiam tenere fidem quàm negligit videatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoque contra interiores animarum aduer-

farios studete esse solliciti, vt per hoc quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatur, & hic fœliciter ipsius protectione regnetis, & ad æterna postmodum gaudia eius duce gratia veniatis.

Quòd multorum solamen sit, si prudentes viri regibus adhareant. Cap. XXI.

Prudentes viros, sicut estis, regibus ad hærere, multorum solamen est. Nam dum præstari sibi locum ad animæ datum vtilitatem intelligunt, certum est, quia mercedis casualis vbi inueniunt non præponunt.

Ex rege Greg. ad Asclepio dotiũ Patrium

Vt regum aduersarj excommunicentur. Cap. XXII.

Anglor. cap. 271. Ex cõcil. apud Lauricum, cap. 13.

Si quis potestati regis, quæ non est iuxta Apostolum nisi à Deo, contumaci & inflato spiritu contradicere, vel resistere, præsumpserit, & eius iustis & rationabilibus imperiis secundum Deum & autoritatem Ecclesiasticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

De illis qui principi nõ obedierint. Cap. XXIII

In Libro Regum legitur: Qui nõ obedierit principi, morte moriatur. In concilio autem Agathensi præcipitur, vt anathematizetur.

Ex cõcil. Toletan.

De illis qui in aduersitate propria gentis aut patrie culpabiles inueniuntur. Cap. XXIII.

Nobis igitur ratio persuasit synodalis decernere, vt quicumque laicorum aduersitate propria gentis, aut patrie, vel regie potestatis, ad exterar partes se conferendo noxius fuerit vltra reuertus, perpetua sit excommunicatione damnatus, & nunquam illi præter in vltimo mortis sue communio tribuatur.

Ex eodẽ.

Vt nullus præsumat principe viuente alium eligere regem. Cap. XXV.

Quanquam in concilio anteriori quòd anno primo gloriofissimi principis nostri habitum est, de huiusmodi re fuerit promulgata sententia: tamen placet iterata iuxta quod conuenit custodire. Itaque regis vita constante, nullus sibi aliquo opere, vel deliberatione, seu cuiuscunq; dignitatis laicus, seu gradu episcopatus, presbyterij, aut diaconij consecratus, ceterique clericatus officiis deditus, futurum regem provideat, contra viuents regis vtilitatem, &

Ex eodẽ cõcilio. 7 cap. 17.

proculdubio voluntatem, blandimento, vel suafione per eandem spem, aut alios in se trahat, aut ipse in alium quiescat. Iniquum enim & valde execrabile à Christianis debet haberi, futuri temporis illicitis prospicere, & vitiosos ignaros vètura disponere. Quòd si quisquam iam talia in qua deliberatione cum quocunq; est meditatus, hoc nouerit esse sacerdotali modèratione concessum, vtiliter poscit, hoc sine mora præsentis principis auctoritate studeat publicare. Si autem obtineat & deliberationis suæ machinaméta noluit dicere, pessimo plectatur anathemate.

Vt nemo intendant in interitum regis. Cap. XXVII.

*Ex eodè.
cap. 18.*

Iam quidem in antecedenti vniuersali synodo, salutariorum principum constat esse consultum, sed liberè rare bene sancita, & digna auctoritate munire salubriter dinata. Ideoque contestamur coram Deo, & omnium angelorum, coram prophetarum atque apostolorum, vel omnium martyrum choro, coram omni catholica Ecclesia, & Christi annorum coetu, vt nemo intendant in interitum regis, nemo vitam principis nece attrederet, nemo regni gubernaculis priuet, nemo tyrànica præsumptione regni sibi vsurpet, nemo quolibet machinamèto in eiuus uersitatem sibi coniuratorum manum associet. Quòd si in quopiam horum quisquam nostrorum temetario anathemate sumptor extiterit, anathemate diuino percussus, absque remedij loco, habeatur condemnatus aeterno iudicio.

De fidelibus regum. Cap. XXVIII.

Ex eodè

Proinde decreuit concilium sanctum, omnes qui pro fidei obsequio, & sincero seruitio, voluntatibus, vel studiis paruerint principis, totaq; intentione salutis eius curam, vel vigilantiam habuerint regni, à successoribus à dignitate, nec à rebus pristinis causa repellantur, sed & nunc ita pro vnius cuiusque utilitate principis moderentur discretionè, sicut eos prospexerit necessarios patriæ, & sic illis impartiat benignitas, vt in ceteris mereant gratia, & potestas, quatenus ita omnia in rebus conquesta lucentur, vt posteris relinquendi, vel quibus voluntas eorum decreuit, conferendi, spontaneo fruantur bitrio. Caterum, si infidelis quisquam in capite regio,

inutilis in rebus commissis extiterit, in clementiæ vestræ manu posteritatis nutu constet huiusmodi moderatio. Fas est enim indubium deducero ius potestatis, cui omnium gubernatio superno constat delegata iudicio. Quod si post eius discessum quispiam repertus fuerit vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuit, conquisitis careat, confiscandum, & fidelibus largiendum.

De regum sobole. Cap. XXVIII.

Sicut insolentia malorum regum odiosa semper & execrabilis existit subiectis: ita bonorum prouida utilitas amabilis efficitur populis. Quocirca quis ferat, aut quis talem errantem Christianum videat, qui regiam sobolem, aut posteritatem conetur expoliare rebus, aut priuare dignitatibus: Quod deinde ne fiat, generalis promatur principis filii sententia nostra, id est, de præsentis excellentissimi Cutilani regis posteritate dentur apta à nobis decreta, vt ea quæ synodus præterito anno in hac Ecclesia habita constituit, circa omnem posteritatem eius vniuersitas regni sui conseruet, hoc est, vt præbearur filiis eius dilectio benigna & firma, & tribuantur, vbi loci opportunitas exhibuerit, defensiones ad adminicula iusta: ne de rebus iustè profligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principum aut alicuius impensis, aut etiam pro pietate debitis, fraudentur qualibet insidia calliditatis, nève à quoquam ledendi eos præbeantur argumenta machinationis: quia dignum est, vt cuius regimine habemus securitatem, eius posteritati decreto concilij impertiamus quietem.

Quod quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum puter. Cap. XXIX.

Omnipotenti Deo reus est, qui serenissimo domino in omne quod agit & loquitur purus non est. Ego autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione mea, neque vt episcopus, neque vt seruus iure reipublicæ sed iure priuatæ loquor, quia serenissime domine, & illo iam tempore dominus meus fuisti, quando adhuc dominus omnium non eras. Illa præpositorum sollicitudo utilis, illa est clautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum prius, quàm concitata ad tran-

*Ex eodē.
cap. 16.*

*Ex rege.
Greg. ad
Mauri-
cium Au-
gustum,
cap. 213,*

quillitatem mens redeat, Nam commotionis tempore
stum putat ira quod fecerit.

*Quod laici presbyteros, qui Ecclesias illorum tenent,
non aliud quam diuinum officium facere cogant.*

Caput XXX.

*Ex dictis
August.*

Admonevos dilectissimi Deum timere, sacerdotibus
onorare, reddentes eis debitum sanctitatis, ut vobis
iuuātibus ipsi incōturbati valeant, atq; securi, salutaria pro-
dicare, & regulam atque vigorem Ecclesiasticum conferre,
ita clerici omnes suis subiaceant episcopis, & ab illis
ceantur. Præceptū quippe est à domino: Reddite quæ sunt
Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Apostolicum præcep-
tum vobis mando, ut nullus secularis clericū in summis
beat obsequium, sed illi cuius signaculum in capite habet
mente deseruiat, & corde, educatus in his quæ à suo præ-
piuntur episcopo. Detestabile est enim & iniquum operum
ricum in Iudis inueniri, aut cum accipitribus, vel ventu-
nibus degere vitam, tantisque scenicis causis fauciatum
episcopatum aut presbyterium, vel quibuslibet sacerdotum
officiis accedere, non bonis: sed malis vitiis plenum. Scri-
ptum nanque est: Qui diligitis dominū, odire malum. Nunc
& hoc hortamur Christianitatem vestram, ut iuxta sancto-
rum canonum instituta, nec Ecclesiis à vobis fundatis
liundè veniens presbyter suscipiatur, nisi à vestra Ecclesia
fuerit episcopo consecratus, aut ab eo per commendatitias
litteras suscipiatur. Multi enim sibi metipsis mendaces, im-
toties serui cuiusquam fugam arripientes, dominis suis
metipfos quasi consecratos presbyteros annunciant, qui
non sint. Sunt autem ministri diaboli & non Dei, & qui
suscipiunt similiter: quia scriptum est: Videbas furem,
cum eo currebas, & c.

Vt Iudæi super Christianos nō ponantur. Cap. XXXI.

*Ex cōcil.
Meldensi
cap. 3.*

NE Iudæi administratorio vsu sub ordine villicorum
que actorum Christianam familiam regere audeant,
nec eis hoc à quoquam fieri præcipiatur. Si quis vero
tra hæc agere præsumpserit, si episcopus, presbyter, aut
conus fuerit, proprio summoveatur gradu: si vero mo-
chus fuerit, communionem priuetur. Similiter & laici. Et
perseuerauerint inobedientes, anathematizentur.

*Quod sancta Ecclesia unum patrem habeat
in cælis. Cap. XXXII.*

QVia ergo constat in Ecclesia diuersarum conditio-
num homines esse, vt sunt nobiles, & ignobiles, ter-
ti, coloni, inquilini, & cætera huiuscemodi nomina, oportet, vt quicumque eis prælati sunt, clerici, siue laici, clemē-
ter erga eos agant, & misericorditer eos tractent, siue in
exigendis ab eis operibus, siue in accipiendis tributis, &
quibusdam debitis, sciantque eos fratres suos esse, & vnū
patrem habere Deum, cui sic clamant: Pater noster qui es
in cælis, vnā matrem sanctam Ecclesiam, quæ eos in te-
merato sacri fontis vtero gignit. Disciplina igitur eis mi-
sericordissima, & gubernatio opportuna adhibenda est.
Disciplinæ in disciplina te viuendo, authorem suum offen-
dunt. Gubernationes in quotidianis vitæ cōmeatib⁹ præ-
latorum adminiculo destitutæ fatiscunt.

De illo qui pro catholica fide tribulationes patitur.

Caput XXXIII.

Christianum catholicū, qui pro catholica fide, & pro
ecclesiasticis rebus, & Christiana religione tribula-
tiones patitur, omni honore à sacerdotibus honorandum,
etiam & per diaconum victus ei ministretur.

*De heredibus, si iussa testatoris non implenerint, vt
episcopus adimpleat. Cap. XXXIII.*

Si heredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab epi-
scopo loci illius omnis res, quæ his relicta est, canonicè
interdicatur, cum fructibus, & cæteris emolumentis, vt vo-
ta defuncti impleantur.

*Vt laici quanuis religiosi Ecclesiastica non
disponant. Cap. XXXV.*

Laicis, quanuis religiosi, nullo modo de ecclesiasticis
facultatibus aliquid disponendi, vnquam attribuatur
facultas.

*De illis qui res Ecclesie à regibus petunt.
Caput XXXVI.*

QVI res Ecclesie petunt à regibus, & horrendæ cu-
piditatis impulsu egentium substantiam rapiunt,
irrita habeantur quæ obtinent, & à communione
Ecclesie, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

GG

*Ex cõcil.
Cabillon.
cap. 51.*

*Ex cõcil.
Cartha-
gi. ca. 43.*

*Ex cõcil.
Mogūti.
cap. 1.*

*Ex eodē
cap. 5.*

*Ex cõcil.
Lugdunē
si, cap. 11.*

De eo, si episcopus ecclesiasticum, & comes, se-
culare placitum una die condixerint.

Caput XXXVII.

Ex cōcil. Triburi. **C**ommisam regens, episcopatum circumēdo per-
eui inter- xerit, & placitum canonicē constitutum decreuerit, popu-
fuit rex lumq; sibi commissum illo inuitauerit, atq; comes, eade-
Arnol- phus, ca. 9. die sciens placitum ab episcopo conditum, vel nesciens
placitum cum populo suo condixerit, & banno illuc veni-
re praeceperit, placitum comitis omnes postponant, & om-
nes ipse, idemq; populus post episcopum festinē per-
gant, scientes se non illic seditiosa contentione decerta-
re, sed pro fide catholica inuigilare, non cumulum pec-
niarum, sed lucrum congregare animarum. Vnde in eadē
beati Clementis epistola: Vestrum, qui legatione domini
fungimini, est docere populos: eorum verō est, vobis ob-
dire in Deo. Et in epistola Alexandri papa successoris
uaristi: Si quis autem legationē vestrā impedit, non vni-
sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet, ita
à multis est arguendus: & quia Dei causam impedit, & de-
tum Ecclesiae conturbat, ideo à liminibus eius: arceatur.
Quapropter nullus comes, nullusq; iudex, nullus omnino
in clericatu, vel seculari habitu constitutus, legationē epi-
scoporum impediatur, vel conturbare praesumat. Ut autem
vnanimitas & cōcordia sit inter episcopos & comites, pre-
cui, ut si quis episcopus domi residens conuentum popu-
li esse voluerit, & comes, nihilominus in ipsa eademq; die
placitum condixerit, effectum obtineat, qui prior in dicitur
uerat. Salua tamen dignitate, & potestate episcopi.

De regibus bene regentibus.

Cap. XXXVIII.

Ex dictis S. Isidor. **Q**VI intra seculum bene temporaliter imperat,
ad aeternam transineat gloriam. Qui verō prauē regnum
exercent, post vestem fulgentem, & lumina lapillorum,
& miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges autem
agendo vocati sunt, ideoque rectē faciendo regis nomine
tenetur, peccando amittitur. Nam & viros sanctos pro
de reges vocari in sacris eloquijs, eo quod rectē agant.

susque proprios bene regant, & motus his resistentes sibi rationabili discretione componant. Rectè igitur illi reges vocatur, qui tam semetipsos, quam subiectos bene regendo modificare nouerunt. Quidam ipsum nomen regiminis, ad immanitatem transfuerunt crudelitatis: dumque ad culmen potestatis venerint, in apostasiam statim labuntur, tantoque se tumore mentis extollunt, ut cunctos subditos in sui comparatione despiciant, eosque quibus preesse contigit, non agnoscant. Quibus congruè per Ecclesiasten dicitur: Duce[m] te constitu, noli extolli. Dùm mundi reges se ceteris sublimiores sentiunt, mortales tamen se esse cognoscant: nec regni gloriam, qui in seculo sublimantur, aspiciant, sed opus quod secum ad inferos deportant, intendant. Si ergo carebunt huius temporis gloria, illa agant, quæ post finem sine fine possideant. Dùm Apostolus dicat: Non est potestas, nisi à Deo. Quomodo per prophetam de quibusdam potestatibus dicitur: Ipsi regnauerunt, sed non ex me? Quasi diceret: Non me propitius, etiam, sed me irato. Vnde inferius per eundem Prophetam dicit: Dabo, inquit, tibi regem in furore meo. Quo manifestius elucet, bonam, malamque potestatem à Deo ordinari: sed bonam propitius, malam iratus. Reges quando boni sunt, muneris esse Dei: quando verò mali, sceleris esse populi. Secundum meritum enim plebium, disponitur vita rectorum, Testante Iob: Qui regnare facit hypocritam, propter peccata populi. Irascente enim Deo talem rectorem populi suscipiunt, qualè pro peccato merentur. Non unquam pro malitia plebis, etiam reges mutantur, & qui ante videbantur esse boni, accepto regno fiunt iniqui.

De eadem re. Cap. XXXIX.

QUI rectè utitur regni potestate, ita se prestare omnibus debet, ut quanto magis honoris celsitudine clareret, tanto semetipso mentè humiliet proponens sibi exemplum humilitatis Dauid, qui de suis meritis non tumuit, sed humiliter sese deicieus, dixit: Vilis incedam, & vilis apparebo ante deum, qui elegit me. Qui rectè utitur regni potestate, formam iustitiæ, factis magis, quàm verbis instituet. Ille nulla prosperitate erigitur, nulla aduersitate turbatur.

GG ii

Nō innititur propriis viribus, nec à domino recedet cor eius. Regni fastigium, humili præsidet animo. Non eum delectat iniquitas, non inflamat cupiditas: sine defraudatione alicuius ex paupere diuites facit, & quod iuxta potestatem à populis extorquere poterat, sæpe misericordie clementia donat. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum: & illis eos præesse voluit, cum quibus vna est eis nascendi, moriendique conditio. Prodeit ergo debet populis principatus, non nocere, nec dominando præmere, sed condescendendo consulere: vt verè sit vtile hoc potestatis insigne, & donum Dei pro tuitione vtriusque membrorum Christi. Membra enim Christi, fideles sunt populi: quos dum ea potestate quam accipiunt, optime regunt, bonam vtiq; vicissitudinem Deo largitori restitunt. Bonus rex facilius ad iustitiam à delicto regreditur, quàm de iustitia ad delictum transfertur: Vt noueris hoc esse casum, illud proposuimus. In proposito eius esse debet, nunquam egredi à veritate; quod si casu titubare contigerit, mox resurgere.

De patientia regum. Cap. XL.

Ex dictis eiusdem.

Plerunque princeps iustus, etiam malorum errores dissimulare nouit. Non quod iniquitati eorum consentiat, sed quod aptum tempus correctionis expectet, quando eorum vitia, vel emendare valeat, vel punire. Multi aduersus principes conjugationis crimine deteguntur, sed probare volens Deus clementiam principum, illos malè cogitare permittit, istos non deserit. De illorum malo, bene istis facit: dum culpas quas illi agunt, isti mira patientia indiget. Reddere malum pro malo, vicissitudo est iustitiæ. Sed qui clementiam addit iustitiæ, nō malum pro malo culpatis reddit, sed bonum pro malo offensis impertit.

De delictis regum, seu exemplis. Cap. XLII.

Ex dictis eiusdem.

Difficile est principem regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus. Populi enim peccantes, iudicem metuunt. Reges autem, nisi solo Dei timore, metuq; gehennæ coercerentur, liberi in præceptis prouent, & per abruptam licentiæ, in omne facinus vitiorum labuntur. Quātō quilibet in superiori constitutus est loco, tantō in maiori cōuersa-

tur periculo, & quanto splendoris honore quisque celsior est, tanto, si delinquat, peccato maior est. Potentes enim, potenter tormenta patiuntur. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur, etiam cum mēsurā pœnarum. Reges vitam subditorum facillē exemplis suis, vel ædificant, vel subuertunt. Ideo principem nō oportet delinquere, ne formā peccandi faciat peccati eius impunita licētia. Nam res qui ruit in vitiis, citō viam ostendit erroris. Sicut legitur de Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israel. Illius autem ascribitur, quicquid exemplo eius à subditis perpetratur. Sicut nonnulli bonorum principum Deo placita facta sequuntur, ita facillē multi praua eorum exempla sectantur: plerique autem apud iniquos principes necessitate magis quā voto mali existunt, dum imperiis eorum obediunt. Nonnulli autem, sicut prompti sunt sequi reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sape unde mali reges peccant, inde boni iustificantur: dum precedentium cupiditatem & malitiam corrigunt. Nam re vera peccatis eorum communicant, si quod illi diripiuerint, isti retentant. Cuius peccatum quisque sequitur, necesse est ut eius pœnam sequatur. Neque enim erit impar supplicio, cuius errore quisque par est, ac vitio.

Quod reges legibus teneantur. Cap. XLII.

Vltimum est, principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, ne in se posse damnare iura, quæ in subditis consistunt. Iusta enim vocis eorum authoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. Sub religionis disciplina seculi potestates subiectæ sunt. Et quauis culmine regni sint præditi, vinculo tamen fidei tenentur adstricti, ut fidem Christi, suis legibus prædicent, & ipsam fidei prædicationem moribus bonis conferuent.

De disciplina regum in Ecclesia. Cap. XLIII.

Principes seculi nonnunquā intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem, disciplinam ecclesiasticā muniant. Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariae non essent, nisi ut quod nō præ-

Ex dictis eiusdem.

Ex dictis eiusdem.

ualet sacerdos efficere, per doctrinae sermonem, potestas hoc imperet, per disciplinae terrorem. Saepe per regnum terrenum, coeleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesiae agunt, rigore principum conterantur, ipsamque disciplinam quam Ecclesia utilitas exercere non praeualet, ceruicibus superbiorum potestas principalis imponat, & ut bene rationem mereantur, virtute potestatis impertiat. Cognoscant principes seculi, Deo debere reddere se rationem, propter Ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax, & disciplina Ecclesiae per fideles principes, siue solvatur, illa ab eis rationem exigit, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.

Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuisset. Cap. XLVIII.

Item eiusdem.

PROPTER peccatum primi hominis humano generi poena diuinitus illata est seruis, ita ut quibus astrictum non congruere libertatem, his misericordius irrogetur seruitutem: & licet per peccatum humanae originis, aequus Deus ideo discreuit hominibus vitam, alios seruis constituens, alios dominos: ut licentia male agendi uiciorum, potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset, qui à malis quempiam cohiberet? Inde & in gentibus principes, regesque electi sunt, ut terrore suo populos à malo coèrcerent, atque ad recte uiuendum legibus subderent. Quantum ad poenam rationis non est personarum acceptio apud Deum, qui inuenit & agit ignobilia & contemptibilia, & quae non sunt, ut ex eis destrueret, ne gloriaretur omnis caro, hoc est, carnis potentia coram illo. Unus enim dominus, equaliter dominis fert consultum & seruis. Multior est subiecta seruitus, quam elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo liberè seruietes sub dominis constituti flagitiosius, quam subiecti sunt illis corpore, praelati tamen sunt mentibus.

FINIS Libri decimi quinti.